

Vendégszerkesztői köszöntő

Az Opus et Educatio jelen számában olyan tanulmányokat ér el a Kedves Olvasó, melyek nagy részben a Magyar Pedagógiai Társaság Összehasonlító Pedagógia, Neveléstörténeti és Felsőoktatási Szakosztálya és a BME Műszaki Pedagógia Tanszék együttműködésében *Tehetséggondozás egykor és ma – interdiszciplináris megközelítések hazai és nemzetközi kitekintéssel* elnevezéssel, 2023. május 30-án megvalósult konferencián hangzottak el.

A konferencia plenáris előadói *Csehi Ágota* és *Tóth-Bakos Anita* voltak, akik nem csak tudományos koncepciójukat prezentálták a művészet és a tehetség kapcsolatáról, hanem zenei előadásaikkal is alátámasztották az elhangzottakat. *Bartók Béla*: Három csíkmegyei népdal című művével indították prezentációjukat, melyben *Tóth-Bakos Anita* fuvolán, *Csehi Ágota* pedig zongorán játszott. Ezt követően a zeneművész és neveléstudós *Csehi Ágota* értekezett a művészi sokrétúségről és a művészi kölcsönhatásokról. A művészet, mint fogalom, egyfajta gyűjtőfogalom, több művészeti ág tagozódik rendszerébe: a zene, az irodalom, a dráma, a tánc, és a vizuális művészetek. A művészet rendkívüli tulajdonsága, hogy a felsorolt művészeti ágak találkozásai esetén interdiszciplináris kapcsolatok jöhetnek létre. A művészeti irányzatok ősi egysége és azok harmonikus együttélése nevezhető ún. poliartisztikus alkotási váagnak. „Valamennyi művészeti ág elérte lehetőségeinek csúcspontját, s a továbbfejlődés csak együttesen, a dráma ösztönzésében egyesülve, az élet teljességének ábrázolásával lehetséges”- idézte az előadó. Ezt követően a „többnyelvű művészi produktumok”-ról esett szó, amikor az alkotó valamilyen már létező, megalkotott művet fejez ki más „művészeti nyelven”, vagyis a műalkotás egy másik műalkotás tükrében jelenik meg. Érdekesítő kölcsönhatásokat jelenített meg a hallgatóság előtt az irodalom és a zene, valamint a képzőművészet és a zene vonatkozásában. Előadása záró akkordjaként pedagógusok példáival és jó gyakorlatok bemutatásával szemléltette, miként valósulhat meg nevelés, oktatás, személyiségfejlesztés, és tehetséggondozás a művészetek segítségével.

Tóth-Bakos Anita: A művészetterápia helye és szerepe a tehetséggondozásban – „A tehetség ott rejlik mindenki belsejében” című előadása az előző gondolatok méltó folytatásaként a sokrétúséget és a sokszínűséget hangsúlyozva körvonalazta a tehetséggondozás kérdéskörét. A tehetség azonosítása, felismerése, felfedezése nagy mértékben attól függ, van-e lehetősége az embernek találkozni azzal a területtel, amiben az ő tehetsége rejlik, van-e, aki felismeri az egyén tehetségét, adottak-e a körülmények (tárgyi, eszmei, személyi, anyagi, gazdasági, társadalmi, intézményi, gazdasági, politikai stb.) a tehetség kibontakozására? Ezt követően a művészetterápiában rejlő lehetőségeket mutatta be a pszichológus, fuvolaművész előadó. Ezek segítenek önmagunk megismerésében, érzelmeink megértésében és tudatosabb megélésében; feszültségünk, szorongásunk, gátlásaink oldásában, kifejezésében és levezetésében; a problémák megértésében, tudatosabb megítélésében; önbizalmunk, önértékelésünk fejlesztésében; belátásainkat, attitűdjeinket formálja, változásokat idéz elő bennünk; felszínre hozza kreativitásunkat, az alkotás örömeinek megtapasztalását nyújtja; fejleszti, formálja egész személyiségünket. A művészetterápián belül, a zeneterápiára irányult az előadás további része, hiszen „Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be”- idézte *Kodály Zoltán* sorait *Tóth-Bakos Anita*, aki ugyanakkor hangsúlyozta a különböző művészeti ágak, területek összekapcsolásának fontosságát is. A zene a mozgással, a képzőművészettel, az irodalommal, a mesével, a dramatizálással, egy egész, komplex folyamat, melynek építő jellege a transzferhatásokban van. A középpontban azonban mindig az élményszerzésnek, a szabad alkotásnak kell állnia. Az alkotás öröme, a tolerancia, az elfogadás, az egymásra való odafigyelés, az egymás iránti szeretet, a támogató közeg, a sikerélmény a legfontosabb fejlesztő erő.

A konferencia szekcióelőadásaiban interdiszciplináris megközelítésben folytatódott a tehetséggondozás kérdéskörének megvitatása. Engedje meg a Kedves Olvasó, hogy felelevenítésre kerüljön néhány téma, gondolat az előadások által inspirált beszélgetések tartalmából! Bemutatásra került egy ösztönző művészeti

mentálhigiénés foglalkozássorozat, mely művészeti tehetséggel élő serdülők számára került kifejlesztésre. Neveléstörténeti kutatások mutatták be a tehetségről való gondolkodást a 20. század és néhány nagymúltú intézmény gyakorlatának vonatkozásában. A zenei műveltség és a tehetséggondozás kapcsolata értékes gondolatokat vetett fel a résztvevőkben. Izgalmas szellemi kihívást jelentett az arról való diskurzus, hogy a tehetséges diákokat hogyan lehet, szükséges gondozni azokban a tantárgyakban, ahol ők gyengék? Miként jelenik meg a tehetség és fogyatékoság a művészetekben? Néhány gondolatsor az elhangzott diskurzusokból. E folyóiratszám a konferencia résztvevőinek írásai által, a tehetséggondozásról sokszínű megközelítésben folytatott, az előzőekben vázolt, szakmai eszmecsere hangulatát kívánja felidézni és bemutatni.

A kötet legelején a tehetséggondozás kevésbé hangsúlyos területére kalauzol bennünket *Suhajda Csilla Judit* és *Kovács Mónika* tanulmánya, mely a szakképzésben megvalósuló tehetséggondozás hazai gyakorlatát vizsgálja. A szerzők bemutatják, hogyan gondolkodnak a szakképzésben dolgozó pedagógusok a tehetséggondozás helyéről, szerepéről a mindennapi oktatási-képzési feladatok tekintetében. Vizsgálataikkal feltárták az egyes szakképző intézmények, tanárok jó gyakorlatait a tehetségek kibontakozására vonatkozóan. Az eredményeik rámutatnak, hogy szükségszerű és időszerű a tehetség-paradigma felülvizsgálata a szakképzésben. Ehhez fontos lenne szakképzés-specifikus új eszközöket, módszereket biztosítani, amelyek révén a diákok tehetséghasznosulási formái meghatározhatóvá válnak a változó munkaerőpiaci környezetben, valamint az alakuló társadalmi igények viszonylatában. Következtetésük szerint ezáltal a tehetséggondozás, nem csak a tehetséges tanulók megalapozott pályaválasztási döntését, valamint tudatos életpálya-építését támogathatja, hanem a pályaszocializációját is elősegítheti. Mindez pedig közvetve hozzájárulhat a nemzeti tehetségvagyon megővéséhez, valamint a tehetségvesztés mérsékléséhez.

Az oktatás minőségének növelését állítják kutatásuk fókuszába *Frányó Zsófia Zsuzsanna*, *Honvári János*, *Csongrádi Gyöngyi* és *Tóth Arnold*, akik a felsőoktatás gyakorlatára vonatkozóan folytattak vizsgálatokat. Megállapítják, hogy a hatékony tanulás a felsőoktatásban a mély, megértő tanulás, amely vitára és kritikus gondolkodásra alkalmas tanulási környezetben, a metakognitív képességek, az önirányító tanulás fejlődésével megy végbe. A hallgatók tanulási megközelítését – felszínes vagy mély tanulás – és azon keresztül a tanulási eredményeket az oktatók gondolkodása, nézetei, hozzáállása és a diákok gondolkodásához és nézeteihez való közelsége vagy távolsága alapvetően meghatározza. A pedagógiai iskolák közül kiemelik a konstruktivizmust, s ezen belül is a szociális irányzatot, amely a korábbi tudásra alapozott aktív tudásépítést, a tanulók aktív kognitív elköteleződését és a tanulás szociális jellegét hangsúlyozza. A felsőoktatásban ugyanis széleskörű alaptudást feltételezve, a speciális szaktudás felépítése és kiterjesztése a cél, amely arra a kritikai konklúzióra vezet, hogy a tanulók központosság térnyerése mellett elengedhetetlen a szakmai tartalom középpontba állítása és az oktató tanulási folyamatot irányító szerepe. A szerzők megfogalmazzák, hogy a konstruktivizmus pedagógiai szemléletmód és nem konkrét eszköztár, ezért a gyakorlati megvalósítása kihívást jelent. Azonban ennek tervezése, lebonyolítása, értékelése és újra tervezése számtalan kutatási lehetőséggel szolgál a különböző szakterületek oktatói és kutatói számára.

Mohos Edina és *Kraiciné Szokoló Mária* az informális tanulás jelentőségére és annak egy fontos megvalósulási színterére, a szabadidőre hívja fel a figyelmet. Munkájukban a szabadidő területére reflektálnak és felhívják a figyelmet a pályaaorientáció és az iskolai oktatáson túli területeken megszerzhető kompetenciák munkaerőpiaci jelentőségére. A formális és nem formális tanulási formákkal ellentétben, az informális tanulás nem feltétlenül tudatos tanulási tevékenység, és lehetséges, hogy maguk az érintettek sem ismerik fel tudásuk és készségeik gyarapodását. Az új évezredben a globalizáció, a munkaszervezés új formái, valamint az automatizálás és a mesterséges intelligencia hatására a felgyorsuló gazdaság fejlesztendő területeként egyre fontosabbá válik egyrészt a munkaalapú, a munkahelyen megvalósuló tanulás, másrészt az informális úton megvalósuló, tapasztalati úton szerzett tudás. A kismintás, pilot jellegű interjú vizsgálatuk eredményei azt mutatják, hogy a fiatalok életének meghatározó momentumai, tapasztalatai származnak az informális tanulási dimenzióból, azonban az ilyen módon megszerzett készségeket, ezek munkaerőpiaci hasznosíthatóságát, értékét nem, vagy nehezen ismerik fel. Az online időtöltést nem sorolják a

szabadidős tevékenységek körébe, nem ismerik fel a digitális közösségekben és felületekben megszerzett készségek fontosságát.

Kálmán Anikó és *Balog Emese* egy olyan kutatásról számol be, melyben Magyarország első húsz felsőoktatási intézményének gyakorlatát vizsgálták abból a szempontból, hogy milyen oktatásmódszertani innovációkat alkalmaznak. A kutatásban elsősorban a tartomelemzés alá tartozó honlap-elemzést használták. Az egyetemi honlapok elemzésekor a virtuális térben megjelenő kommunikáció vizsgálata révén ugyanis, meg tudták ragadni az egyetemek működésében megjelenő folyamatokat. Az információgyűjtést írásbeli kikérdezéssel és mélyinterjúk készítésével egészítették ki. A tanulmányban olvashatunk arról, hogy az oktatásmódszertani központok léte nincs összefüggésben a modellváltással, de a Covid-járvány hatással lehetett a kialakításukra. Az oktatásmódszertani központok ellátják az oktatók oktatásának tevékenységét, valamint információs- és segédanyag készítést is végeznek.

Magyar Ágnes tanulmányában egy olyan kutatás részeredményeit mutatja be, mely óvodapedagógus hallgatók komplex tevékenységrendszerét vizsgálta. A kutatás résztvevői folyamat alapú írásstratégiával, kreatív írástechnikákat alkalmazva, zenei impulzus hatására hozták létre saját meséiket, melyeket ezt követően különböző technikákkal vizualizáltak, és végül minden hallgató elkészítette saját digitális történetét is. A kreatív szövegalkotás során a szöveg a létrehozója szubjektivitásán alapulva újszerűt teremt, hiszen az író saját meglévő ismereteit átstrukturálva újat hoz létre. A digitális történetmesélés az audiovizuális önkifejezés egy módja. A mese megírt végleges változatából minden hallgató egy kisfilmet is készített, melyet a saját hangjával narrált. A résztvevők írásbeli kikérdezés révén adott visszajelzései, valamint az egyes részfeladatok elkészülte utáni önreflexiói és a csoporttársak reflexiói is arról tanúskodtak, hogy az egész folyamatot felfedezésként élték meg, új, eddig nem tapasztalt élmények részesei voltak, belefeledkeztek az alkotási folyamatba, olyan tevékenységekben volt sikerélményük, amikben korábban soha, mert nem volt lehetőségük vagy bátorságuk kipróbálni. A projekt hatására a hallgatók megtapasztalhatták saját kreativitásukat, magabiztosabbakká váltak saját produktumok létrehozásában, eddig nem próbált tevékenységekben jártasságra tettek szert. A projekt eredményei, a hallgatók által írt és illusztrált mesegyűjtemény, valamint a digitális történetek maradandó, és az óvodai gyakorlati munka során hasznosítható emlékei lettek a közös munkának.

A felsőoktatásban tanuló sajátos nevelési igényű hallgatókkal folytatott munkájának eredményeiről számol be *Pólik Ádám*, aki 3 éve segíti a különböző szempontból hátrányos helyzetű tanulókat. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen működő Korrepetitor Program lényege, hogy felmerülő igény esetén a kapcsolattartók segítő „magántanárokat” rendelnek a segítséget kérő diák mellé, aki egy féléven keresztül támogatja abban, hogy a nehézséget okozó tantárgyat sikeresen tudja teljesíteni. A szerző a program leírását követően bemutatja négy kiemelt figyelmet érdemlő résztvevővel készült vizsgálatainak eredményeit. Az első kérdőív a hallgatók intellektuális képességeinek feltérképezését célozta meg, a második a tehetség felmérésére irányult, a harmadik a tanulás iránti attitűdöket vizsgálta, a negyedik pedig a tanulási stílust mérte fel. Az eredmények megerősítették, hogy az SNI-s diákok oktatása egy rendkívül összetett folyamat. Az alapvető megoldások, mint többletidő, a kérdések egyéb formában történő megfogalmazása – például képi illusztráció –, vagy a tudás változatos formájú közlési orgánuma – például gépelve vagy kézzel írva – hasznos számukra. A különleges bánásmódot igénylő hallgatók oktatása csak tanuló központú lehet, a diákok egyéni preferenciáit mindig szem előtt kell tartani, s alternatív tanulási módszereket kell kínálni, mivel a hagyományosak sok esetben nem elegendőek. A szerző állásfoglalása szerint az élménypedagógia alkalmazása megoldás lehet, mert kilép a megszokott osztálytermi keretek közül, és a diákok saját tapasztalataira, „élményeire” épít a természet segítségével, a jól megválasztott feladatokkal, játékokkal.

A felnőttképzés sajátos aspektusára hívja fel figyelmünket *Sebán Zoltán* és *Számadó Róza*. A felnőttképzők ugyanis tanulóik tekintetében számos személyes adathoz jutnak hozzá. Ezen adatok többségét nem csupán a felnőttképzési szerződés megkötéséhez és a kötelező adatszolgáltatások teljesítéséhez használják fel, hanem egyéb feladataik, akár jogszabályi kötelezettségeik – például számlázás – teljesítéséhez is. Az adatkezelés során kockázatként merülhet fel a felnőttképző

munkavállalóinak adatkezelési képzettsége, tudatossága és morálja, valamint az adatátadások csatornája és az adatokat átvevő szervezetek adatkezelési kultúrája.

Az informatikusok szociális kompetenciáival foglalkozik munkájában *Ribni Ferenc*. Az informatikai szakirányú oktatási programok a felsőoktatási intézmények döntő többségében a technikai készségeken, illetve a szaktudáson alapszik – állapítja meg a szerző. Ugyanakkor az egyre dinamikusabb munkakörnyezet megköveteli az informatikusok fejlett kommunikációs, együttműködési és szociális készségeit. A később szakemberré váló informatikus hallgatók számára elengedhetetlen, hogy ne csak technikai ismereteket sajátítsanak el, hanem a szociális készségeik terén is rendelkezzenek magas szintű kompetenciával. Kutatásában informatikus hallgatók és a fiatal informatikus munkavállalók szociális kompetenciáit hasonlítja össze. Az eredmények azt mutatják, hogy a képernyő előtt töltött idő és az online tevékenységek tekintetében jelentős különbségek vannak a két vizsgált csoport között. A munkavállaló szakemberek általában kevesebb időt töltenek képernyőn, mint a diákok, és eltérések mutatkoznak a közösségi média használatában és az egyes online platformok preferálásában is.

A konferencia szervezői és előadói nevében is bízom benne, hogy tematikus folyóiratszámunkban értékes gondolatokkal, értelmes problémafelvetésekkel találkozik a Kedves Olvasó!

Mindehhez tartalmas időtöltést kíván a folyóirat vendégszerkesztője:

Kanczné Nagy Katalin